

Eivissa i Formentera, quinze anys de Patrimoni de la Humanitat

FRANCESCA TUR RIERA

*Llicenciada en Filosofia i Lletres
Directora de l'Arxiu Històric d'Eivissa
i de les Biblioteques Municipals*

Resum

Des de 1999, arrel d'una iniciativa impulsada casi una dècada abans pels veïns de Dalt Vila, 'Eivissa: biodiversitat i cultura', és declarada Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO. El present text ofereix un breu recorregut per la història d'aquesta candidatura, els objectius fixats i l'evolució així com els seus punts febles. El resultat d'aquests quinze anys de feina han permès poder oferir al ciutadà i al visitant un recorregut per la història d'Eivissa i de les cultures que passaren per l'illa i que deixaren la seva petjada en la configuració de la ciutat.

Paraules clau: Eivissa, Formentera, patrimoni mundial, patrimoni de la humanitat, UNESCO, iniciativa popular, biodiversitat, Dalt Vila

Abstract

Since 1999, rooted in an initiative by residents of Dalt Vila, 'Eivissa: biodiversity and Culture', was declared World Heritage by UNESCO. This papers provides a brief overview of the history of this candidature, the objectives and evolution, as well as its weaknesses. The result of fifteen years of work have allowed to offer to citizens and visitors a journey through Ibiza's history and cultures that passed through the islad and left their trace in the configuration of the city.

Keywords: Ibiza, Formentera, World Heritage, UNESCO, popular initiative, biodiversitat, Dalt Vila

Història de la candidatura

Durant els anys vuitanta del segle XX, l'associació de veïns de Dalt Vila va presentar davant la UNESCO la candidatura per distingir el barri amurallat de la ciutat com a Patrimoni de la Humanitat. Tot i que la iniciativa no va prosperar sí que va ser ben acollida i animà a presentar ja a final de la dècada dels noranta un nou projecte incloent en aquesta segona ocasió altres bens de diversa tipologia seguint les recomanacions d'ICOMOS. Així, l'any 1998 es presentava una candidatura mixta de bens naturals i patrimonials en un projecte redactat per un equip multidisciplinari i impulsat per l'Ajuntament de la ciutat i sota el títol: *Eivissa, biodiversitat i cul-*

tura. Finalment, el Comitè de la UNESCO reunit a Marrakesh el 4 de desembre de 1999 declarà Patrimoni de la Humanitat els següents bens:

- Conjunt històric de Dalt Vila
- Murades renaixentistes de la ciutat (municipi d'Eivissa)
- Necròpolis de puig des Molins (municipi d'Eivissa)
- Jaciment fenici de sa Caleta (municipi de Sant Josep)
- Praderies de posidònia del caló de s'Oli (illa de Formentera)

L'any següent es va crear el Consorci Eivissa Patrimoni de la Humanitat. Govern, Consell i Ajuntament de la ciutat aportaven la tercera part del pressupost. La presidència corresponia a l'Alcalde d'Eivissa i la presidència d'honor al President del Govern. A partir d'aleshores, la gestió seria municipal. El Consorci canalitzà a partir d'aquell moment les principals actuacions a Dalt Vila i les murades però també impulsà altres projectes de la ciutat, dedicant també una part dels pressuposts a diversos canals de difusió com ara la publicitat a través de l'equip de futbol local.

El resultat d'aquests quinze anys de feina han permès poder oferir al ciutadà i al visitant un recorregut per la història d'Eivissa i de les civilitzacions que passaren per l'illa i que deixaren la seva petjada en la configuració de la ciutat i els sistemes defensius que s'aixecaren en les diferents

etapes històriques. Per tal de poder il·lustrar millor què s'explica a través de la difusió que es fa a les diferents fires turístiques i als diferents canals al voltant del 'producte' Eivissa (i Formentera) Patrimoni de la Humanitat, creiem necessari resumir quins han estat els principals projectes i les línies d'actuació envers la gestió del patrimoni, centrant-nos conjunt històric de Dalt Vila.

Objectius prioritaris: recuperar i explicar

A finals de la dècada dels anys 90 del segle XX, l'oferta d'equipaments culturals a Dalt Vila es limitava al Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera (MAEF), creat el 1907, i el Museu d'Art Contemporani (MACE), inaugurat l'any 1969 com a conseqüència de la I Biennal Internacional d'Art d'Eivissa, celebrada l'any 1964 i impulsada per Florencio Arnán. Després d'una reforma i important ampliació finançada pel Ministeri de Cultura, a través de la qual la superfície útil va passar dels 617 m2 anteriors als 1702 actuals, el museu va reobrir les portes el mes d'abril de 2012. Ha acollit exposicions tan importants com les dedicades a Miró, Barceló, etc. Un tercer espai, el claustre de l'antic convent dels Dominics, era utilitzat com a espai expositiu per part de l'Arxiu Històric d'Eivissa (AHE) i com lloc d'acollida d'activitats musicals i teatrals.

Quinze anys després de la declaració, aquesta xarxa d'equipaments s'ha multiplicat de manera espectacular, i a través de diferents institucions, tot i que la majoria son de titularitat municipal, es pot realitzar un recorregut per diferents espais públics que ajuden a fer-se una visió de conjunt del patrimoni d'Eivissa i de la ciutat intramurs i son una invitació a recórrer una ciutat que encara conserva petjades de diferents etapes i civilitzacions. Alguns son de nova creació. Altres, com acabem de dir, ja existien però s'han transformat.

Primera passa: museïtzació de Dalt Vila

Començant pels carrers de Dalt Vila, que a través de panells explicatius en tres llengües expliquen i conviden a fer un recorregut històric als visitants. La museïtzació del barri emmurallat va ser un dels primers projectes del Consorci, impulsat ja en els primers mesos de l'organisme i presentat durant la legislatura 1999-2003. Per tal de poder explicar quina és la difusió que realitzen les institucions locals i insulars del que és Eivissa (i Formentera) Patrimoni de la Humanitat, hem de fer un recorregut previ de les principals inversions i projectes que s'han portat a terme durant els darrers quinze anys per tal de museïtzar Dalt Vila.

- Espai Cultural Es Polvorí, edifici històric de titularitat municipal situat en el baluard de Santa Llúcia, construït a final del segle XVI. Després d'una profunda reforma a càrrec de Consell i Ajuntament entre els anys 2007 i 2009, s'ha convertit en un espai expositiu de referència. Gestionat actualment per Fundació Baleària, fa anys ja va ser durant un temps lloc d'assaig dels grups locals de teatre.

- **Centre d'Interpretació Madina Yabisa, que convida a un recorregut a través dels tres segles d'ocupació àrab de les Pitiüses i que va convertir l'antic edifici de la Cúria de Governació (les antigues Corts), ubicat a la plaça de la Catedral (fa segles era denominada plaça de sa Torreta) en centre d'interpretació i d'informació turística. L'espai va ser inaugurat l'any 2007.**

Murades renaixentistes i baluards museïtzats de Sant Pere i Sant Jaume

A partir de les directrius marcades pel Pla Director de Murades, redactat entre els anys 2001 i 2003 a través d'un equip multidisciplinari dirigit per l'arquitecte Fernando Cobos, s'ha museïtzat un dels principals elements del conjunt declarat Patrimoni de la Humanitat. En els recuperats baluards de Sant Pere i Sant Jaume s'explica l'Eivissa durant l'etapa de la construcció del recinte així com la tecnologia militar en l'etapa moderna. Varen ser inaugurats els anys 2007 i 2008 respectivament. L'elementat Pla Director, que l'any 2004 va obtenir el premi Europa Awards, ha estat explicat i servit com a exemple exposat a diferents congressos i simposis internacionals sobre sistemes defensius. Un extracte del treball va ser publicat per Mediterrània-Eivissa i l'Ajuntament de la ciutat sota el títol *De la fortificació de Iviça*. A partir d'ell s'han començat a recuperar els baluards de la murada com a espais públics, culturals i lúdics que alhora han ajudat a unir el barri intramurs amb la resta del conjunt històric i l'eixample. En l'actualitat es treballa en la recuperació i museïtzació del baluard de Sant Jordi.

Museu Diocesà d'Eivissa i Formentera

Després d'anys de reformes, amb capital tant del Govern com del Consell Insular, l'any 2006 el bisbat inaugurà les noves instal·lacions del Museu i Arxiu Diocesà Santa Maria d'Eivissa i Formentera, situat en les dependències annexes a la Catedral. El museu exhibeix peces d'art i joieria religiosa. Les més antigues corresponen als segles XIII i XIV.

- Jaciment del carrer de Santa Maria i jardins d'Antoni Marí Ribas Portmany. En el carrer de Santa Maria, que des de Can Botino porta a la plaça de la Catedral, el que abans era un racó degradat va ser recuperat per a la ciutat l'any 2006. En el context de la celebració del centenari del naixement del dibuixant i pintor eivissenc Antoni Marí Ribas Portmany, impulsada per l'Ajuntament de la ciutat i l'Arxiu Històric d'Eivissa (AHE)-, l'Escola Taller de Dalt Vila va netejar i habilitar la zona com a nou espai públic, que acompanya el jaciment arqueològic que es troba al peu de la murada.
- Nova seu per a l'Arxiu Històric d'Eivissa (AHE): el palau de Can Botino. L'any 2001 el Consell d'Eivissa i Formentera i l'ajuntament de la ciutat varen adquirir de manera conjunta i en una inversió al marge del Consorci, el que ha estat considerat el millor exemple d'arquitectura civil del segle XVII de Dalt Vila i procediren a la seva reforma integral -en aquesta ocasió sí fou a càrrec del Consorci- per convertir aquest palau genovès en seu de l'Alcaldia i de l'AHE. Aquest projecte de rehabilitació, no exempt de polèmica per la forta intervenció realitzada, ha pogut oferir un nou espai, tot i que l'equipament cultural ja existia i era des de l'any 1987 un dels serveis culturals que oferia la ciutat antiga.
- Museu Puget, Exposa el llegat pictòric dels pintors Narcís Puget, pare i fill, figures fonamentals de la pintura costumista eivissenca. L'any 1982, a col·lecció va ser donada per la família a l'Estat i després de molts anys de retards i litigis, ja es pot visitar: l'any 2007 el museu va obrir les seves portes en un dels millors palaus de Dalt Vila, Can Comasema o Can Llaudis, edifici de titularitat municipal i rehabilitat els anys anteriors per tal de poder acollir la col·lecció. Això va ser possible després de la signatura d'un conveni entre el Ministeri de Cultura i l'Ajuntament.

- **Antic Refectori del convent dels Dominics.** L'antic refectori del convent, construït entre finals del segle XVI i principis del XVII i que conserva encara uns frescos dels segles XVII-XVIII, va acollir fins fa pocs anys la sala de Plens de l'Ajuntament. Ara, és un dels nous espais expositius amb els quals compta la ciutat antiga. La sala acull exposicions d'artistes contemporanis així com de l'Arxiu Històric (AHE) i l'Arxiu d'Imatge i SO (AISME).

A aquest espai es va sumar al claustre del mateix edifici del convent, que també és espai expositiu i acull activitats de tots tipus.

Patrimoni, difusió exterior i mitjans de comunicació

Des de l'atorgament de la distinció de la UNESCO, l'Ajuntament de la ciutat ha centrat la seva difusió turística en aquest fet o al manco emprant algun lema que fes referència a Eivissa Patrimoni de la Humanitat. Per altra banda, el formar part del grup de ciutats patrimoni de l'Estat ha ajudat a obrir nous canals de difusió del nom *Ibiza-Eivissa*: en els darrers anys i a l'empara del grup, s'ha realitzat una feina de conjunt interessant que ha ajudat a *oficialitzar* els valors que varen fer que la ciutat de Dalt Vila fos declarada patrimoni de la UNESCO i equiparar-los a la resta de ciutats.

Alguns dels lemes emprats en les nombroses publicacions i activitats a diferents països i que han vist la llum aquests darrers anys intenten oferir un altre perfil de l'illa:

Això no obstant, és difícil trencar amb la imatge estereotipada i vinculada al sol, l'oci, la música, etc.

És també interessant observar com si es fa una recerca del nom *Ibiza* a través de les xarxes, les imatges que trobem són de platges

Això no obstant, és difícil trencar amb la imatge estereotipada i vinculada al sol, l'oci, la música, etc.

És també interessant observar com si es fa una recerca del nom *Ibiza* a través de les xarxes, les imatges que trobem són de platges i oci. En canvi, si la recerca es fa en català, cercant per Eivissa, les primeres imatges són de Dalt Vila i el conjunt històric.

Pel que fa a les empreses privades -grans grups hotelers- sí solen mencionar aquesta distinció en la seva pròpia difusió, com una marca de prestigi i com a informació complementària del que poden oferir les Pitiüses, però no centren la seva oferta en els valors patrimonials de les Pitiüses sinó que se centren en el producte que ofereixen. La potència econòmica d'aquests grans grups supera en molt la capacitat pressupostària institucional.

Difusió del patrimoni entre els visitants:

Arribat el visitant a l'illa, compta amb un variat ventall d'activitats que tenen com a referència el patrimoni històric. L'oferta és variada i existeix. Alguns exemples de l'oferta per als visitants que vulguin fer turisme cultural

- Festa Medieval: probablement és l'activitat més coneguda i la que ha aconseguit una millor difusió. El segon cap de setmana de maig se celebra cada any una festa medieval per commemorar la declaració d'Eivissa (i Formentera) Patrimoni de la Humanitat.
- Rutes guiades: al llarg de tot l'any, els diferents espais municipals ofereixen diferents rutes per conèixer tots els aspectes: ruta clàssica, ruta dels baluards, ruta desconeguda.
- Visites teatralitzades.

L'autèntic punt feble és la difusió que es fa de l'oferta que hem intentat resumir aquí. El treball que es fa a fires i mercats internacionals és probablement insuficient des del punt de vista pressupostari, però òptim. Però la difusió que es realitza *in situ*, entre els possibles consumidors d'oferta cultural, és clarament insuficient, tant pel que fa a la declaració com a les activitats pensades per donar-la a conèixer. La realitat és que molts són els turistes que, o be per manca d'informació o be perquè no és el que cerquen, marxen de l'illa sense saber que han estat en un indret reconegut per la UNESCO, sense visitar els llocs declarats ni gaudir de la gastronomia pròpia o

tot el que l'illa li pot oferir des d'un punt de vista cultural. Un exemple ben il·lustratiu: a l'aeroport d'Eivissa, principal porta d'entrada de l'illa, res indica al visitant que les Pitiüses son patrimoni de la Humanitat. Això sí, només desembarcar rebrà informació de les principals discoteques de l'illa. El mateix passa si el turista arriba per vaixell, tot i que el port és la porta de la ciutat històrica. Quasi setze anys després de la declaració, aquest fet tan fàcil de solucionar no es correspon amb els esforços realitzats per a recuperar i difondre un patrimoni que es troba en millor estat ara que en el 1999.

